

Abstrakti SVV-tutkimustyöpajaan 12.2.2019

Jenni Pätäri, väitöskirjatutkija TUNI (jenni.patari(at)tuni.fi)

Akateemisen vapaan sivistystyön nousu, notkahdus ja tulevaisuus?

Vapaalla sivistystyöllä on vahva akateeminen perusta sen historian valossa. Kansansivistysopin opetus käynnistettiin vuonna 1929 Kansalaiskorkeakoulussa (vuodesta 1930 Yhteiskunnallinen Korkeakoulu). Alan tutkimus ja kansansivistäjien valmistus toivat 1920-luvulta lähtien vapaan kansansivistystyön toimijat eri kentiltä yhteen muodostaen tiiviin käytännön, tutkimuksen ja politiikan kentät kattavan verkoston. Vahva sivistyksellinen sekä yhteiskunnallisen vaikuttamisen eetos läpäisi koko toimintaa ja tiivis eri kenttien välinen yhteistyö nähtiin perustavanlaatuisena paitsi vapaan kansansivistystyön sekä kansansivistysopin, myös yhteiskunnallisen ymmärtämisen ja kehittämisen lähtökohtana. Oppi- ja tieteenalan ”perustanlaskijat” edustivat tukevasti sivistysliikkeen sosiaalidemokraattista valtavirtaa, mikä heijastui voimakkaasti vapaan kansansivistystyön kansalaiskasvatuksellisen ydintehtävän kirkastamiseen tutkimuskohteena sekä kansansivistäjien valmistamisen lähtökohtana. Äänessä olivat muun muassa Zachris Castrén, T.I. Wuorenrinne, Urpo Harva ja Väinö Voionmaa.

Vuonna 2019, kun vapaa sivistystyö juhlii 90-vuotista akateemista taivaltaan, aikuiskasvatukseksi laajentuneen tieteenalan opintoja on tarjolla seitsemässä yliopistossa (Helsinki, Itä-Suomi, Jyväskylä, Lappi, Tampere, Turku ja Åbo Akademi), nykyisin sen yhteiskuntatieteellisistä lähtökohdista poiketen kasvatustieteiden ja käyttäytymistieteiden tiedekunnissa. Neljässä yliopistossa (Itä-Suomi, Lappi, Turku, Åbo Akademi) se on tarjolla pääaineena ja kolmessa opintosuuntavaihtoehtona. Kokonaisuutena tarkasteltuna vapaan sivistystyön asema kasvatustieteiden tutkinto-ohjelmissa on kuitenkin marginalisoitunut ja myös sen tutkimus on vähäistä suhteutettuna toimialan laajuuteen. Muutos on heikentänyt vapaan sivistystyöntekijöiden koulutusta sekä edellytyksiä alan tutkimukseen perustuvaan päätöksentekoon. Samalla vapaan sivistystyön kansalaiskasvatuksellinen sivistystehtävä ja itseymmärrys ovat hapertuneet.

Esitän tutkimustyöpajassa avauksia vapaan sivistystyön akateemisen aseman muutokseen ja siihen, miten se kietoutuu sen yhteiskunnallisen aseman ja itseymmärryksen muutokseen: miten esimerkiksi alan kansalaiskasvatuksellisen perustehtävän ja siihen liitettyjen tieteenomaisuuden ja omakohtaisuuden tulkinnat alkoivat ruokkia neutraalia ja objektiivista, tai toisin muotoiltuna aatteetonta ja ideologiatonta kansa- ja kansalaiskonseptiä. Vapaan sivistystyön jatkaessa institutionalisoitumistaan ja järjestelmäkehitystään, voi esimerkiksi sen yhteiskunnallisen merkityksen ja aseman vahvistamisen kannalta olla olennaista kannustaa alan toimintamuotoja ammentamaan kehittämistyössään juuri erityis- ja ominaislaatuunsa liittyvistä aatteellis-ideologisista juuristaan ja eroavaisuuksistaan. Esimerkiksi yhtenäistämiskehitystä ajavista koulutuspoliittista linjauksista huolimatta kentän moninaisuus ei tarkoita, etteikö vapaa sivistystyö palvelisi monilla korvaamattomilla tavoilla suomalaista yhteiskuntaa (sekä valtiota), vaan se päinvastoin kuuluu olennaisesti sen demokratiaa vahvistavaan ytimeen myös nykypäivänä.

Alustus perustuu väitöskirjatutkimukseeni ”Kansa, sivistys ja kansansivistysopin tiedontahto” sekä siihen liittyvään artikkeliin ”Vapaan sivistystyön akateeminen tutkimus ja sivistystyöntekijöiden koulutus” (tulossa) teoksessa J. Pätäri, S. Teräsahde A. Harju, J. Manninen & A. Heikkinen (toim.) Vapaa sivistystyö eilen, tänään ja huomenna. Vapaan sivistystyön rooli, asema ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä. Helsinki: OKM & VST.